

Dit digitale blad is een raapsel van wetenswaardigheden en ongein betreffende de Koninklijke Marine en Koopvaardij uit het heden en verleden en is samengesteld door Arie Krijgsman

“de redactie “
A.C.Krijgsman
Abeelstraat 96
3319 AG Dordrecht
06-25160899
tenanker@kpnmail.nl

Deze digitale krant fungeert als verlengstuk en is onafscheidelijk verbonden aan de website: <https://www.tenanker.com> en conformeert zich aan de regelgeving zoals daar is vermeld.

.....

Er zijn altijd wel mensen die met mijn werk aan de haal gaan. Aan de ene kant is dat een teken dat ik het goed heb neergezet, maar ik hoop wel dat onze lezers respect tonen en niet lukraak het kopiëren voor andere dan puur privé doeleinden zonder daar toestemming voor te vragen.

In deze uitgave de historie van fort Pampus

2e jaargang – nummer 25 / 15 oktober 2019

HELDERSE COURANT
 Noordhollands Dagblad

Voor alle abonnees woonachtig buiten de noordkop van Noord Holland heeft Ten Anker op zijn website ruimte gecreëerd om marine gerelateerde artikelen die door verslaggever Arie Booy in de Helderse Courant worden gepubliceerd ook zichtbaar te maken voor de abonnees van Ten Anker.

Klik op de onderstaande link voor deze nieuwe bulletin
<https://www.tenanker.com/helderse-courant.html>

met dank aan Arie Booy

www.marineshirts.nl

Stukje historie

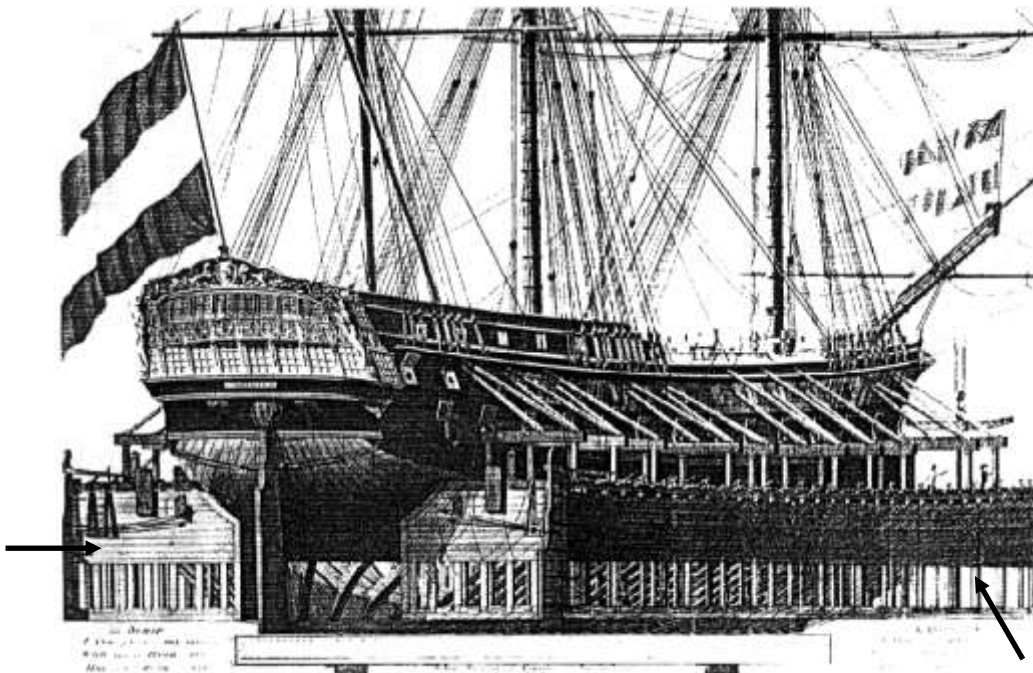
Pampus

Toen men in de zeventiger jaren van de negentiende eeuw plannen ontwikkelde om in de IJ-monding op een ondiepte een fort te bouwen viel het oog al gauw op de bekende ondiepte Pampus. Deze ondiepte is eigenlijk een uitloper van de Gooische Heuvelrug - vermoedelijk een restant van een stuwwal uit de derde ijstijd - en was er in vroegere jaren wel de oorzaak van dat de Amsterdamse haven via het IJ onbereikbaar werd voor de steeds groter wordende schepen vanaf de tijd van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC).

Op een van de hoogste punten van deze ondiepte, het Muiderzand, werd het forteiland Pampus gebouwd.

Waar de naam Pampus vandaan komt en wat het woord betekent is niet met zekerheid te zeggen. Vermoedelijk is het afgeleid van het Scandinavisch-Duitse woord "Pampoyts" dat gebruikt werd om een ondiepte aan te duiden.

Men kent allemaal het gezegde "Voor Pampus liggen". De VOC-schepen hadden daar al problemen mee maar in de periode van de Hanze-koggen had men ook al problemen om over Pampus heen te varen. Het was niet altijd gemakkelijk deze ondiepte te kunnen nemen.

Het scheepskameel

De grotere schepen werden vaak gedwongen "Voor Pampus te liggen" totdat ze lichter werden gemaakt door de lading over te laden in zogenaamde lichters. Dat waren kleinere

scheepjes die volgeladen wel over de ondiepte konden varen. Dat was één manier.

Een andere manier was het gebruik van het scheepskameel (zie pijlen), uitgevonden in 1688 door de Amsterdammer Meeuwis Meendertzoon Bakker. Een scheepskameel was een soort hefwerktuig dat je het beste kunt vergelijken met een drijvend dok over de lengte in tweeën gesplitst. De binnenwanden van die twee delen waren zodanig gevormd dat een scheepsromp daar min of meer precies inpaste.

Een andere manier was het gebruik van het scheepskameel (zie pijlen), uitgevonden in 1688 door de Amsterdammer Meeuwis Meendertzoon Bakker. Een scheepskameel was een soort hefwerktuig dat je het beste kunt vergelijken met een drijvend dok over de lengte in tweeën gesplitst. De binnenwanden van die twee delen waren zodanig gevormd dat een scheepsromp daar min of meer precies inpaste.

Het schip voer tussen de twee helften, die half afgezonken waren, waarna het stuur- en bakboordskameel door middel van dikke trossen, die onder het schip doorliepen, met windassen strak naar elkaar toe werden getrokken zodat het een geheel werd met het schip. Het rompedeelte dat boven het scheepskameel uitstak werd aan beide boorden met houten balken gestut om eventueel kapseizen te voorkomen. Daarna werd het water uit de twee helften van het scheepskameel gepompt en kwam het geheel ongeveer één tot anderhalve meter hoger te liggen. Vervolgens voer het schip onder eigen zeil of met behulp van kleinere scheepjes over de ondiepte de haven van Amsterdam binnen. Zo'n hele transportoperatie van een schip duurde ongeveer 24 uur.

Als er een heel konvooi schepen lag te wachten, want in die dagen was het niet zo veilig op zee en voer men liever in konvooi, is het simpel uit te rekenen hoe lang het duurde wanneer het laatste schip over Pampus werd getild. Men moest dagen zo niet weken wachten voor men aan de beurt was. Dat maakte de stemming aan boord er niet beter op. Vaak was het voedsel aan boord bijna op of niet meer zo vers omdat men een lange reis achter de rug had.

De Muider schippers zagen daar wel brood in en er werd flink handel gedreven met de bemanningen in voedsel, drank en wellicht kwamen ook de "lichte" vrouwtjes op bezoek. De negatieve betekenis die wij over het algemeen aan dit spreekwoord toekennen komt naar alle waarschijnlijkheid daar vandaan.

Het gebeurde ook wel dat de scheepskapiteins het wachten beu werden en stiekem hun ballast over boord wierpen om hun schip lichter te krijgen. Maar daar werd in 1652 een stokje voor gestoken toen bepaald werd dat men daarmee een boete van maar liefst vijftig gulden riskeerde.

Het scheepskameel werd gebruikt tot in 1824 het Noord-Hollands Kanaal werd geopend.

Aanleiding tot de bouw

De Frans/Duitse oorlog van 1870-1871 deed een golf van verontrusting door alle Europese landen gaan. In ons land resulteerde deze oorlog in een herziening van 's

lands verdedigingswerken. De fortificaties en vestingwerken ondergingen op talrijke plaatsen een ingrijpende aanpassing. Het door de vijand innemen van de hoofdstad betekende toentertijd immers nog de val van het hele land.

De Stelling van Amsterdam bestaat uit de volgende forten:

1. Vesting Muiden	11. Fort bij Kudelstaart	21. Fort bij Velsen	31. Fort Benoorden Purmerend
2. Vesting Weesp	12. Fort bij Aalsmeer	22. Fort aan de St. Aagtendijk	32. Fort bij Kwadijk
3. Fort bij Nigtevecht	13. Fort bij Hoofddorp	23. Fort bij Veldhuis	33. Fort bij Edam
4. Fort bij Abcoude	14. Fort bij Vijfhuizen	24. Fort aan de Ham	34. Werk aan het IJ voor Durgerdam
5. Fort aan de Winkel	15. Fort aan de Liede	25. Fort bij Krommeniedijk	35. Werk aan het IJ voor Diemerdam
6. Fort in de Botshol	16. Fort bij de Liebrug	26. Fort bij Marken Binnen	36. Fort aan het Pampus
7. Fort bij Waver-Amstel	17. Fort bij Penningsveer	27. Fort bij Spijkerboor	A. Fort bij Uitermeer *)
8. Fort bij Uithoorn	18. Fort Bezuiden Spaarndam	28. Fort aan de Jisperweg	B. Fort bij Hinderdam *)
9. Fort aan de Drecht	19. Fort Benoorden Spaarndam	29. Fort aan de Middenweg	C. Fort bij IJmuiden (tot 1919)
10. Fort bij de Kwakel	20. Fort Zuidwijkermeer	30. Fort aan de Nekkerweg	

*) Maakt ook deel uit van de Nieuwe Hollandse Waterlinie

Op de fiets langs de historische verdedigingslinie rond Amsterdam. Er bestaat een bewegwijzerde Fortenroute van dit cultuurmonument van 135 km bestaande uit 7 korte routes van ca. 30 km.

Als gevolg van de Frans/Duitse oorlog mobiliseerde ons land en kwamen onmiddellijk de schrijnende tekortkomingen van ons verdedigingssysteem boven water. De regering besloot de bestaande vestingwerken aanmerkelijk te gaan verbeteren. Mede als gevolg van de komst van het getrokken geschut. Dat leidde tot de Vestingwet van 8 april 1874 waarin een adequaat vestingstelsel werd vastgelegd inclusief twee waterlinies.

Sinds 1629 was de Hollandse Waterlinie met de sector Muiden, Naarden en Weesp de allerlaatste verdedigingslinie voor Amsterdam en werd het nut ervan in het rampjaar 1672 al bewezen. Toen vielen namelijk de Fransen ons land binnen.

Vrijwel alle in de wet genoemde linies, stellingen en werken bestonden in één of andere vorm al vóór 1874 maar moesten worden aangepast. Alleen voor de Stelling van Amsterdam werd een geheel nieuw ontwerp gemaakt, grotendeels gebaseerd op reeds bestaande verdedigingswerken.

De Stelling bestond oorspronkelijk uit 39 verdedigingswerken (37 forten en 2 vestingsteden t.w. Muiden en Weesp) en heeft een omtrek van 135 km. en ligt ongeveer 15 tot 20 km. van de hoofdstad. Het gebied voor de Stelling kon onder water worden gezet (inundatie) waardoor het een 'onneembare vesting' werd. Daardoor was Amsterdam gevrijwaard van beschietingen en bleef er een strook over voor agrarische zelfverzorging tijdens een eventueel beleg. Nadat de Stelling helemaal gereed was werd zelfs beweerd dat de Stelling van Amsterdam het sterkste verdedigingswerk in Europa was. Tegenwoordig is er een fietsroute langs de Stelling.

Het fort IJmuiden werd in 1919 onder een eigen commando geplaatst en behoorde niet langer meer tot de Stelling van Amsterdam.

De Stelling was niet helemaal een gesloten ring van verdedigingswerken want ten oosten van Amsterdam op het open Buiten IJ was een gat van ruim 8 km. De IJmond was wel versterkt met twee open kustbatterijen, één in Durgerdam op het Vuurtoreneiland en één bij Diemerdam.

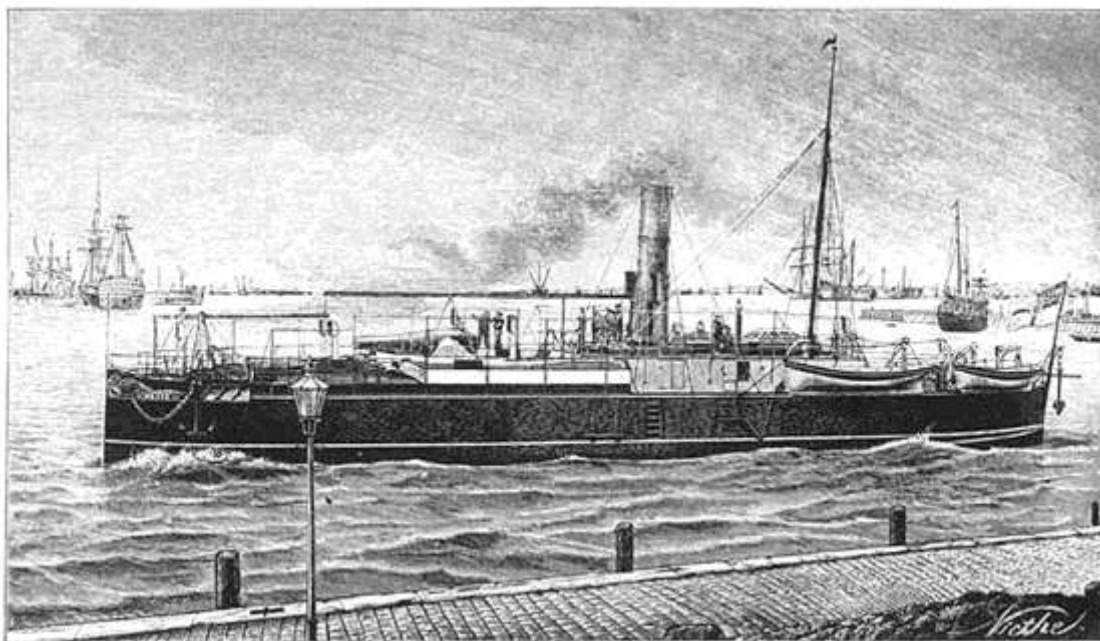
En hoewel men daar volop vertrouwen in had, was er wel een nieuw soort dreiging bijge-komen waardoor halverwege dat 8 km grote gat een fort op een eiland moest komen. Die dreiging was 'die Wespe', een Duitse kanonneerboot met geringe diepgang en zwaar geschut.

Het bleef niet bij een constatering. De eerste plannen stonden inmiddels al op papier. Nu zouden we over de realiteit van dat plan anders oordelen, om van discussies en protesten nog maar te zwijgen. Toen leek echter ieder weerwoord, op wat achteraf een misvatting zou zijn, amper gehoor te krijgen.

De S.M.S. "Wespe"

Alleen al het gerucht dat de Duitse 'Kaiserliche Marine' over een afschrikwekkend wapen beschikte in de vorm van S.M.S. "Wespe" was al voldoende om in grote ongerustheid te raken. Met het toch wel enigszins op de hoogte zijn van de in de negentiende eeuw sterk gewijzigde methoden van oorlogsvoering en de wetenschap dat er 'moderner' oorlogstuig bestond, was dat ook wel te begrijpen. Onder die omstandigheden zal nuchter denken minder eenvoudig zijn geweest.

Van dit type schip (een pantser kanonneerboot), oorspronkelijk bestemd voor de verdediging van de mondingen van de rivieren Elbe en Weser waren tussen de jaren 1876 en 1881 in opdracht van de Kaiserliche Marine elf exemplaren gebouwd. Met een lengte van 46,4 meter, een breedte van 10,6 meter en een diepgang van 3,25 meter hadden de schepen een waterverplaatsing van 1098 ton. De bewapening bestond uit een kanon van 30,5 cm, twee van 8,7 cm en twee boegtorpedobuizen vast in de romp. De bouwkosten van de S.M.S. "Wespe" bedroegen in 1880 ongeveer een miljoen mark. Erg gelukkig is de Kaiserliche Marine met dit type kanonneerboten nooit geweest. Het waren slingerbakken, die bij windkracht 5 zoveel water overnamen dat schieten onmogelijk was.

S. M. Panzerkanoonenboot „Wespe“.

S.M.S. "Wespe" een "Pantzerkanonenboot" van het type "Wespe".

Niet echt zeewaardig dus en de actieradius tot Amsterdam zou slechts gehaald kunnen worden ten koste van veel munitie. Dat had men wel van tevoren kunnen weten, want ook de Nederlandse marine beschikte al geruime tijd over soortgelijke kanonneerboten. Zij waren uit "de monitor" en "het ramschip" ontwikkeld. Deze

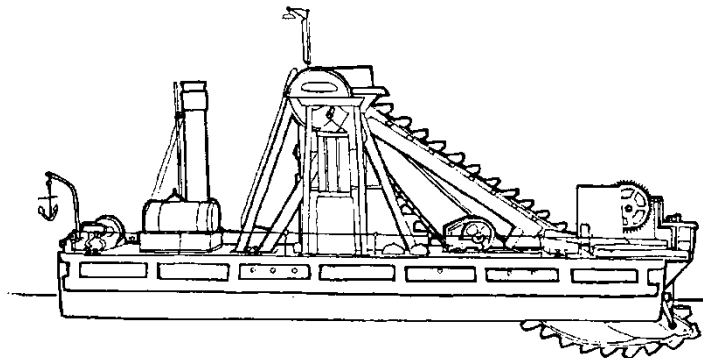
schepen - in de volksmond door hun vorm "strijkijzers" genoemd - mochten dan door hun breedte bij de bemanningen niet zo geliefd zijn geweest, ze waren vooral onder de kust, in zeemondingen, op brede binnenwateren en op de Zuiderzee zeer effectief. Ze bleven dan ook tot de Eerste Wereldoorlog in dienst en ze waren zeker in staat geweest hun evenknie het type "Wespe" ver buiten Amsterdam te houden.

Nu er achteraf een aantal factoren bekend is, is het gemakkelijk om kritiek te leveren op het plan om Fort Pampus te bouwen. Maar het idee van een eiland met een fort erop was nu eenmaal geboren en het fort zou en moest - zo leek het - er koste wat kost komen. Misschien dat de noodzaak om de Stelling van Amsterdam "sluitend" te maken het meest acceptabele excuus ervoor is geweest. Bovendien is heel lang beweerd dat de Duitse legerleiding in 1914 de Vesting Amsterdam onneembaar achtte. Dat zou ook de belangrijkste reden zijn geweest dat de Nederlandse neutraliteit in de Eerste Wereldoorlog werd geëerbiedigd.

Van ontwerp tot aanleg

In 1879 behandelde de Tweede Kamer voor het eerst het plan Pampus. In 1884 ging men akkoord met de bouw waarvan de eerste werkzaamheden in 1887 van start gingen. Uit deze datums blijkt dat de regering niet zo snel tot een besluit kwam. Zoals gebruikelijk voor die tijd was men ook erg vaag over de plannen. Dat had natuurlijk alles te maken met het feit dat Pampus militair geheim was waar niemand, buiten de direct betrokkenen, iets mee te maken had. Toch moet er bij de behandeling van het plan in de Kamer iets ter tafel zijn gekomen. En dat heeft de nodige discussies opgeleverd.

Vooraf Tweede Kamerlid Jhr. Rutgers van Rozenburg spande zich er bijzonder voor in dat het kustfort er kwam. Hoe dan ook, Amsterdam kon tevreden zijn. In de eerste plaats omdat de Stelling van Amsterdam compleet werd gemaakt. In de tweede

De stoombaggermolen, waarover men toen al kon beschikken.

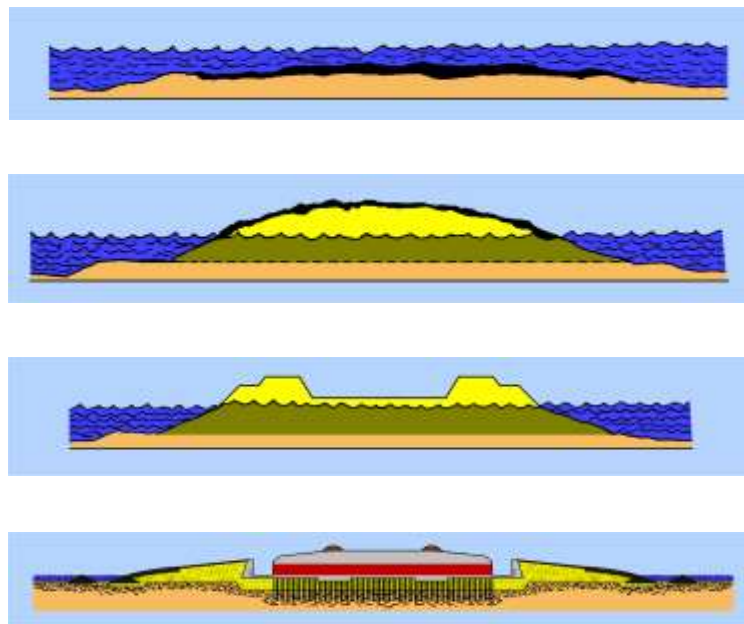
plaats omdat de stad met zowel aan de Noordzezijde als aan de Zuiderzezijde pantserforten van de pantserfortartillerie, ten opzichte van andere steden in ons land bepaald niet was achtergesteld.

Pampus moest een fort worden dat met het toentertijd modernste geschut over lange afstand zijn defensieve taak kon beginnen en naderende schepen kon vernietigen. Tegelijkertijd zou het een ondersteunende functie krijgen bij een aanval over land op Amsterdam vanuit het oosten. Bovendien moest het tot de laatste man verdedigbaar zijn als de vijand met een landing zou proberen het fort te veroveren.

Toen het idee geboren was nam men aan dat er ergens op de ondiepte Muiderzand voor de kust van Muiden wel een tactisch plekje te vinden zou zijn. Nader onderzoek bracht aan het licht dat de plek die men voor ogen had behoorlijk vervuild was. Niet in de zin van tegenwoordige vervuiling, maar door de door schepen uitgeworpen ballast waaraan zich weer slib gehecht had. Men ging dus bij de bouw van het fort uit van het gezegde 'zand zoekt zand'.

Zou er tussen de schone zandonderlaag en de nieuw aan te brengen zandlaag vuile grond blijven zitten, dan kon dat weggedrukt worden waardoor verzakkingen zouden optreden. Achteraf bleek dat men maar liefst 35.000 kubieke meter vuile grond moest verwijderen, waarvoor 43.000 kubieke meter zuiver zand in de plaats kwam. In de toenmalige Zuiderzee waren gelukkig nog wel wat plaatsen te vinden die diep genoeg waren om die vuile grond in te storten. Het werd zelfs gebruikt voor landaanwinning onder de kust van Durgerdam. In de naaste omgeving van de uiteindelijk gekozen plek was voldoende schoon zand aanwezig om op te hogen. Nog even het volgende: tijdens de voorbereidingen van de bouw van het fort beschikte men al over door stoom aangedreven baggermolens om de klus te klaren.

Tegenover Muiden

De schematische weergave van een aantal belangrijke fasen van de grondwerkzaamheden. Slib verwijderen, zand storten, inklinken en de daarop volgende grondwerken voor bouwput, glacis en zeewering.

Maar waarom die plek tegenover de haven van Muiden? Een uitgangspunt is geweest dat Muiden uitstekend kon fungeren als verbindingshaven voor de militairen die op Pampus gelegerd moesten worden. Bovendien kon met de toenmalige gebrekkige navigatiemiddelen onder barre weersomstandigheden Pampus vanuit Muiden nauwelijks gemist worden.

Toen de plaats was bepaald, werd volgens een driepunts meting, waarbij de kerk van Muiden een van de oriëntatiepunten was, het midden van het fort vastgesteld. Daar werd een werkeiland aangelegd waar vanaf de baggerwerkzaamheden begonnen. Toen de bagger was vervangen door voldoende schoon zand, werden de werkzaamheden voor een tijdje onderbroken om het zand de gelegenheid te geven in te klinken. Pampus was inmiddels een heus eiland geworden. Om afkalving door golven en verstuiving te voorkomen werd een deklaag van grond en keileem aangebracht. Die afdeklaag werd later voor andere doeleinden gebruikt.

Tijdens de noodzakelijke wachttijd was er voldoende gelegenheid om de ontwerpen voor het fort nog eens goed te bestuderen en zo nodig te herzien. Vanzelfsprekend waren de activiteiten op de Zuiderzee vanuit Muiden te zien. Daarnaast werden de grondwerkzaamheden en latere bouw van het fort vanuit Muiden gecoördineerd. Zo waren er de woon/werkboten die dagelijks door een gecharterde sleepboot heen en weer naar de bouwplaats werden gesleept en waarop in Muiden de nacht werd doorgebracht. Korte nachten, want de werkboten vertrokken 's ochtends al om halfvijf uit de haven. Hoewel er veel per dekschuit uit Amsterdam werd aangevoerd, werd ook de Muider haven gebruikt. Bij de bouw van de jachthaven van de "Koninklijke" in de recente jaren vijftig, vond men de restanten van in de grond geslagen palen. Er werd nog even gedacht aan overblijfselen uit de Romeinse tijd, maar het bleken palen te zijn van een steiger die gebruikt werd voor transporten naar Pampus.

Vreemd werkvolk

Na enige tijd verrees boven de zeespiegel een eiland, dat eerst alleen bij eb, later ook bij vloed zichtbaar was. Ofschoon het allemaal op afstand plaats vond, stonden de Muidenaren er niet afstandelijk tegenover. Kwam dat door de activiteiten in de Muider haven en het vreemde werkvolk dat zich daar soms ophield? Nee, daaraan was men in de van oudsher 'overslaghaven' van Muiden wel gewend. Pampus werd, hoewel een stukje voor de kust gelegen, al snel als een beetje eigendom beschouwd.

Eindelijk was het moment aangebroken dat de periode van inklinken voorbij was en de eigenlijke bouwactiviteiten konden beginnen op het kunstmatig aangelegde eiland. In het begin bestonden die activiteiten hoofdzakelijk weer uit grondwerk. Dat kwam zo. Een niet ongebruikelijke methode bij het nuttigen van een bord stampot is om in het midden een kuiltje te maken voor de jus. Een kuiltje met een walletje er omheen. Iets dergelijks, maar dan in verhouding enigszins groter, gebeurde ook op Pampus. Maar in de plaats van de jus kwam er in het 'kuiltje' een heus fort met tachtig ruimten.

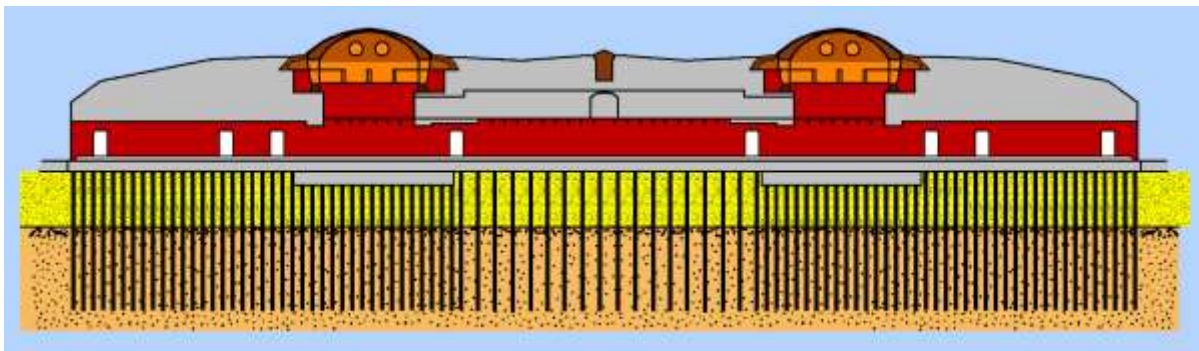
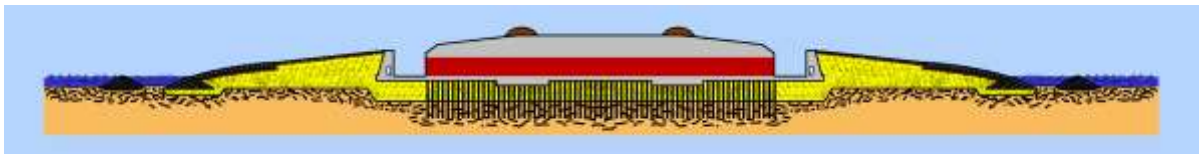
Er wordt wel eens gezegd dat Pampus een "slagschip op palen" is. Wat de palen betreft, dat is zeker waar, want er zijn er zo'n 4000 van 11 meter lang in de grond geslagen om het fort, de twee poternes en de contrescarp galerij te kunnen dragen. Daarop kwam de fundering. De grond die daartussen nog onbedekt bleef, werd afgedekt met een laag basaltblokken. De onderlaag was dus klaar en men had er voor gekozen die boven het toen bekende Amsterdams Peil te bouwen. Wellicht was dat dan het eerste foutje, want er was geen rekening gehouden met de getijden. Het gevolg was dat bij vloed de bodemlaag onder de waterspiegel lag. Dat zou, zoals later

bleek lekkage, opleveren. Nog niet bekend met die wetenschap was men welgemoed begonnen met het metselen van de onderbouw.

Alhoewel beton toen al enige tijd bekend was, werd tot dan voor de bouw van fortificaties nog veel gebruik gemaakt van metselwerk. De dikke muren en de tonggewelfvormen stonden er garant voor dat het fort niet in puin werd geschoten. Bovendien, omdat door de gebrekkige transportmiddelen slechts licht geschut kon worden meegevoerd, had een fort ook niet zo echt veel te verduren. In de tweede helft van de negentiende eeuw was er echter geschut ontwikkeld dat voor metselwerk een bedreiging ging vormen. Daarnaast waren met stoomtreinen en stoomschepen de transportmogelijkheden aanzienlijk verbeterd.

Voor de afdekking van het fort op Pampus meende men dan ook een dikke laag beton te moeten gebruiken. Dat kwam ook door de komst van de brisantgranaat, die had namelijk een veel groter penetratievermogen dan de gebruikelijke projectielen van die tijd. En zo werd er dus een ontwerp opgezet voor een toentertijd zeer moderne versie van een fort. Over de wijze van het storten van het beton lopen de meningen onder de aanwezige gidsen uiteen.

De een zegt er werd zoals ook nu een houten bekisting voor gebruikt, de ander zegt dat nadat de staande muren waren gemetseld alle ruimtes weer vol zand werden gegooid en bol afgewerkt als tonggewelf waarna het beton werd gestort. En na uitharding werd het zand weer verwijderd. Je begrijpt zelf wel dat dit niet logisch is. Dat zou enorm veel tijd hebben gekost. Daarom klopt die laatste bewering echt niet. Volgens het Bestek werd er gewoon een houten bekisting voor gebruikt, wat het meest voor de hand ligt.

*Enkele andere fasen uit de bouw van het fort. Hier valt op dat de
contrescarpmuur en de droge gracht niet geheid is.*

zegt er werd zoals ook nu een houten bekisting voor gebruikt, de ander zegt dat nadat de staande muren waren gemetseld alle ruimtes weer vol zand werden gegooid en bol afgewerkt als tonggewelf waarna het beton werd gestort. En na uitharding werd het zand

weer verwijderd. Je begrijpt zelf wel dat dit niet logisch is. Dat zou enorm veel tijd hebben gekost. Daarom klopt die laatste bewering echt niet. Volgens het Bestek werd er gewoon een houten bekisting voor gebruikt, wat het meest voor de hand ligt.

Wat heeft dit allemaal gekost?

Volgens het bestek van 10 juli 1889 nr. 80 was de raming van de aanleg van het eiland en de bouw van het fort f. 606.000,00 dat is omgerekend € 274.990,00. Daar komt bij de aanschaf van de bewapening plus uitrusting. Volgens het contract van Krupp-Gruson opgemaakt op 27 augustus 1889 werden de kosten daarvan geraamd op 1.589.215 Mark omgerekend. 953.529,00, en dat is omgerekend € 432.690,00. Dus opgeteld kostte het toen f. 1.559.529 oftewel € 707.683,41.

De bezetting van het fort Pampus

De totale bezetting bestond uit:

	1 commandant (rang kapitein)
	3 luitenants
	1 sergeant-majoor
	17 sergeanten
	15 korporaals
	152 kanonniërs
	2 werktuigkundigen
	2 werklieden
	1 machinedrijver
	8 kanonniërschulpen
	2 ziekenverplegers
	2 telegrafisten
	4 lampenisten
	2 kantinebedienden
	4 munitiemagazijnbedienden
Totaal	216 officieren en manschappen

Zij behoorden tot de op 1 mei 1893 opgerichte 4^e compagnie van het korps Pantserfort-Artillerie. Het korps Pantserfort-Artillerie werd op 1 april 1893 samengesteld uit de 11^e, 12^e en 13^e compagnie van het 4^e Regiment Vestingartillerie.

Deze bezetting heeft alleen maar tijdens de eerste Wereldoorlog plaatsgevonden.

De huidige toestand van het fort

Nadat de Afsluitdijk in 1932 gereed kwam verlieten de laatste fortwachters een jaar later Pampus. De beide huizen werden gesloopt en van het bruikbare hout van het houten huis werd in Muiderberg in de Dorpstraat nr. 6 een andere huis gebouwd dat rond 2016 is vernieuwd. Er werden voorzieningen getroffen om Pampus toegankelijk voor onbevoegden te maken om de kans op vernielingen en ongelukken te verkleinen. Het eiland was vanaf die tijd onbewoond.

Dorpstraat 6, Muiderberg

Oude pand

Vanuit Muiden werden er door ambtenaren van de Genie geregeld controletochten naar het eiland gemaakt.

Zij werden daarbij vergezeld door de gemeenteveldwachter. Tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben de Duitsers enige tijd op het eiland gezeten om er een luisterpost van te maken om de geallieerde luchtvloot te volgen bij hun bombardementsvluchten boven Duitsland.

De Duitsers hadden het op Pampus al snel gezien, zij bliezen de geschutskoepels op en namen de brokstukken staal mee naar Duitsland om ze om te smelten voor ander oorlogstuig. Dit luidde, mede door de zware beschadigingen aan het fort zelf, een verre van legale vorm van ontmanteling in. Wat maar verkoopbaar, bruikbaar en brandbaar was, verdween gaandeweg van het eiland. Wat uiteindelijk van het eens zo trotse fort overbleef was een, in eerste instantie zeer verontrustend uitzijnde puinhoop. De nog tijdens de oorlog op het eiland geplaatste waarschuwborden met "Feldminen" hielpen niet. Pampus werd stukje bij beetje gesloopt.

Maar ook na de oorlog werd Pampus niet met rust gelaten. Alles wat in Nederland aan niet gebruikte munitie werd gevonden, werd naar de Koninklijke Nederlandsche Springstoffen Fabriek, ofwel de "kruitfabriek" in Muiden gebracht. De afgekeurde stukken gingen per dekschuit naar Pampus, waar ze tot ontploffing werden gebracht. Dat leverde diepe kuilen in het glacis van het fort op. Kuilen die jaren later uitstekend geschikt bleken om het puin in te storten dat bij de opruimwerkzaamheden door de Genie, op verzoek van de Stichting Pampus, in 1990 uit het fort werd gehaald.

Nog jaren na de oorlog blijft het "leuk" om iets van Pampus mee te nemen. Maar het heeft, ofschoon dat als een excuus aanvaard zou kunnen worden, met souvenirjagen niets te maken. Roof werd steeds meer vandalisme en het kon niet uitblijven dat via verpaupering een vorm van ontbinding ging ontstaan. Zo kan een overgewaaid vlierzaadje dat terechtkomt in een haarscheurtje na jaren groei een onherstelbare kloof veroorzaken, die dan bijvoorbeeld lekkage tot gevolg kan hebben.

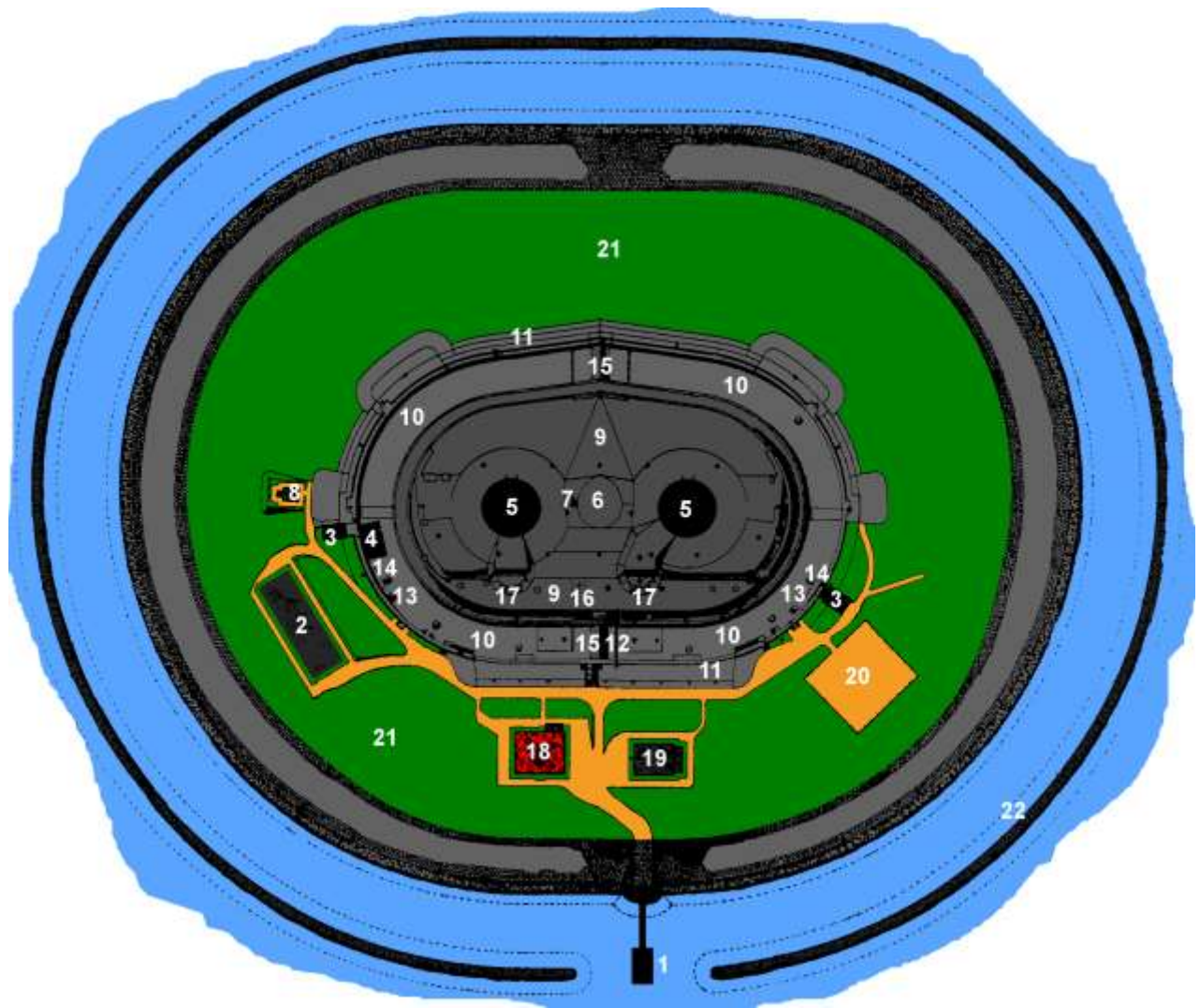
Ondanks de kwalitatieve achteruitgang en de verwildering van het glacisgebied, bleef Pampus min of meer uit nieuwsgierigheid naar het onbekende, een trekpleister. Duizenden watersporters deden Pampus aan, waaronder mensen met minder goede bedoelingen.

Dat varieerde van een "te gek" (studenten)feestje tot protestbijeenkomsten, waarbij men niet naliet de witkwest te hanteren en Pampus onder de leuzen te stoppen. Er werd heel wat afgekalkt op Pampus.

Een vrijbrief voor die minder legale bezoeken kan het Koninklijk Besluit van 1952 zijn geweest waarin Pampus als verdedigingswerk werd opgeheven, en onder beheer van Domeinen kwam.

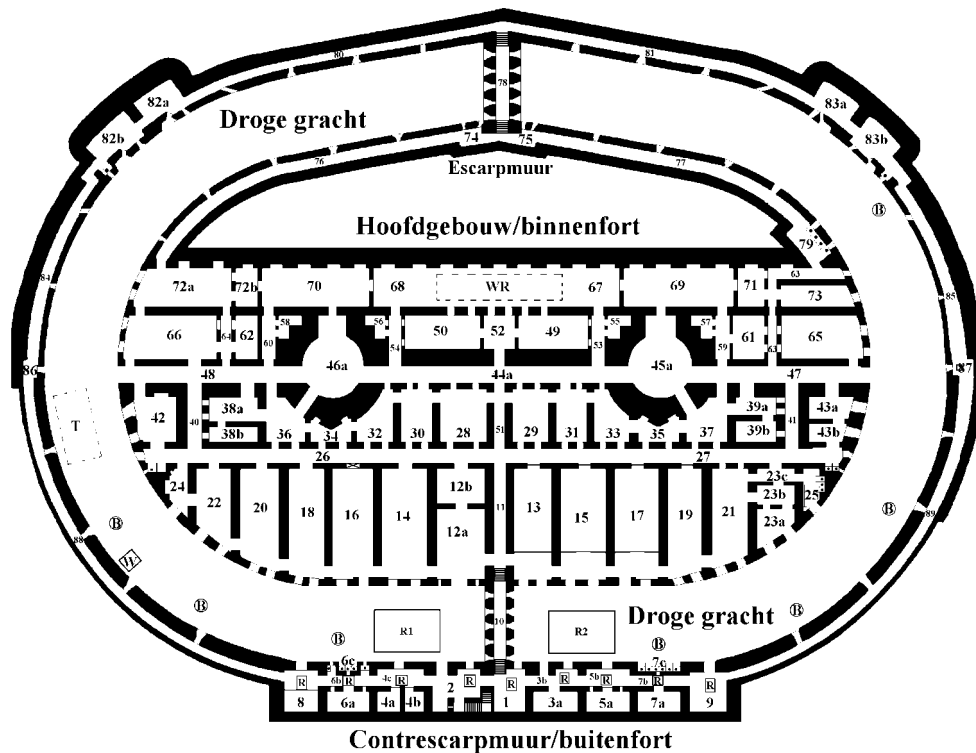
Ik noem het altijd een indrukwekkende puinhoop. Soms, in bepaalde ruimten, waan je je in de druipsteengrotten, kijk maar naar de stalactiet(jes) en stalagmiet(jes). Ik denk dat dat hetzelfde materiaal is als in de echte grotten.

1	Aanlegsteiger met brug	12	Houten loopbrug over de droge gracht
2	Bergloods voor goederen en artilleriemateriaal	13	<u>Vuilnisbak</u>
3	<u>Privaat (toilet)</u>	14	Urinoir
4	Berg- en timmerloods	15	Bomvrije onderdoorgang (poterne)
5	Geschutskoepel met 2 kanons	16	Schoorsteen machinekamer
6	Observatiekoepel	17	Pantserring (voor keelgeschut)
7	IJzeren lichtopstand	18	Fortwachterswoning
8	Mistklok	19	Machinistenwoning
9	<u>Binnenfort</u>	20	Steenkolenpark
10	Droge gracht	21	Talud
11	<u>Buitenfort (de contrescarp)</u>	22	Basaltring, voor het tegenhouden van vijandelijke schepen en kruidend ijs

In werkelijkheid steekt de kruin van de basaltring ongeveer 25 cm. onder het wateroppervlak.

1.	Wachtlokaal	29.	Buskruitopslag	65.	Manschappenslaapvertrek
2.	Wachtlokaal, ingang fort	30.	Kardoezen vulplaats	66.	Kantine
3a.	Steenkolenbergplaats	31.	Kardoezen vulplaats	67.	Levensmiddelenopslag
3b.	Contrescarpgang	32.	Gevulde kardoezenopslag	68.	Levensmiddelenopslag
4a.	Arrestantencel	33.	Gevulde kardoezenopslag	69.	Lege projectielenopslag
4b.	Arrestantencel	34.	Hijlslokaal	70.	Lege projectielenopslag
4c.	Contrescarpgang	35.	Hijlslokaal	71.	Lampenbergplaats
5a.	Bergplaats	36.	Gevulde projectielenopslag	72a.	Manschappenkeuken
5b.	Contrescarpgang	37.	Gevulde projectielenopslag	72b.	Bergplaats keuken
6a.	Politiekamer	38a.	Projectielen vulplaats	73.	Waslokaal
6b.	Contrescarpgang	38b.	Buskruitopslag	74.	Portaal westelijke escarpgang
6c.	Privaat	39a.	Projectielen vulplaats	75.	Portaal oostelijke escarpgang
7a.	Steenkolenbergplaats	39b.	Buskruitopslag	76.	Westelijke escarpgang
7b.	Contrescarpgang	40.	Tussengang	77.	Oostelijke escarpgang
7c.	Privaat	41.	Tussengang	78.	Noordelijke poterne
8.	Werkplaats	42.	Officierskeuken	79.	Privaat escarpgang
9.	Smederij	43a.	Machinistenvertrek	80.	N.W. contrescarpgang
10.	Zuidelijke poterne	43b.	Vertrek SMJR. en foerier	81.	N.O. contrescarpgang
11.	Tussengang	44a.	Gang met nis	82a/b.	Westelijke wachtvertrekken
12a.	Machinekamer	45a.	Oostelijke toren(machine)vertrek	83a/b.	Oostelijke wachtvertrekken
12b.	Dynamokamer	46a.	Westelijke toren(machine)vertrek	84.	Westelijke contrescarpgang
13.	Manschappenslaapvertrek	47.	Oostelijke geschutsgang	85.	Oostelijke contrescarpgang
14.	Manschappenslaapvertrek	48.	Westelijke geschutsgang	86.	Westelijke zoeklichtruimte ¹⁾
15.	Manschappenslaapvertrek	49.	Buskruitopslag	87.	Oostelijke zoeklichtruimte
16.	Manschappenslaapvertrek	50.	Buskruitopslag	88.	Z.W. contrescarpgang
17.	Manschappenslaapvertrek	51.	Tussengang	89.	Z.O. contrescarpgang
18.	Officiersslaapvertrek	52.	Portaal	B.	Beerputten
19.	Onderofficiersslaapvertrek	53.	Tussengang	R.	Regenbakken
20.	Woonvertrek officieren	54.	Tussengang	R1.	Regenbak ketelwater
21.	Ziekenzaal	55.	Patronenopslag	R2.	Regenbak drinkwater
22.	Slaap- en werkvertrek CDT	56.	Patronenopslag	T.	Fundering van de timmer-/bergloods
23a.	Apotheek	57.	Bergplaats	W.	Waterbak
23b.	Vertrek ziekenoppasser	58.	Bergplaats	WR.	Waterreservoir
23c.	Portaal	59.	Tussengang		
24.	Telegraafkamer en kantoor	60.	Tussengang		
25.	Ziekenprivaten	61.	Wapenkamer		
26.	Westelijke verbindingsgang	62.	Bergplaats kantine		
27.	Oostelijke verbindingsgang	63.	Tussengang		
28.	Buskruitopslag	64.	Tussengang		

¹⁾ Deze ruimte was niet voorzien van een hefwerktuig. Om die reden heeft er waarschijnlijk geen, of een vast zoeklicht gestaan.

Sommige stukken tekst komen uit het boekje van H.P. Moelker genaamd "Het fort Pampus" en het boekje van Cees Pfeiffer genaamd "Pampus, Geschiedenis van een fort". Deze mannen zijn de oprichters van onze Stichting. Met dank aan Peter Claesen

Ik ben druk doende op www.debakstafel.nl een tab toe te voegen op verzoek van enkele lezers die vanuit hun marine carrière over zijn gegaan naar een ander defensie apparaat en ook daarvan stickers te kunnen bemachtigen. Inmiddels ben ik in conclaaf gegaan met de fabrikant en deze is bereid om op dezelfde condities de stickers op afroep te leveren zoals we dat ook doen bij de marine stickers.

Je kunt er al een kijkje nemen, maar deze is nog lang niet compleet gevuld...

<https://www.debakstafel.nl/defensie-stickers.html>

Slot :

Heeft u ook een mooi verhaal of wilt u foto's met anderen delen, laat het mij dan even weten..... stuur uw mail naar tenanker@kpnmail.nl

OPT-OUT

